

Helen Lumgair

Erken Çocukluk Döneminde Öğrenme ve Gelişimi Desteklemek için Hikâyelerin Kullanımı

Pratik Bir Rehber

Çeviren: Nilüfer Şen

Translated from the English Language edition of Using Stories to Support Learning and Development in Early Childhood by Helen Lumgair, originally published by Jessica Kingsley Publishers. This edition arranged Kayı Telif Hakları Ajansı. Copyright © 2021 by Helen Lumgair. Turkish translation Copyright © 2022 by Sola Unitas. All rights reserved.

Tüm hakları saklıdır. İngilizce orijinali Jessica Kingsley Publishers tarafından “Using Stories to Support Learning and Development in Early Childhood” adıyla yayımlanmıştır. Bu eser Kayı Ajans aracılığıyla alınmıştır. Bu eserin çeviri sorumluluğu Sola Koç. Eğ. Dan. Hiz. A.Ş.’ye aittir. Bu kitabın hiçbir bölümü yazılı izin alınmadan kopyalanamaz ya da çoğaltılamaz.

SOLA UNITAS - SOLA KIDZ

Fetih Mah. Tahrallı sok. Kavakyeli İş Merkezi

No:7/E İç Kapı No:16 Ataşehir/İstanbul

Telefon: 0212 939 76 52 - E-posta: solaunitas@solaunitas.com

www.facebook.com/solayayinlari

www.twitter.com/solaunitas

www.instagram.com/solaunitasyayinlari

www.instagram.com/solakidz

<https://kitap.solaunitas.com>

ISBN: 9786258064957

Yayıncı Sertifika No: 45798

1. Baskı: İstanbul 2022

İmtiyaz Sahibi: Umut Kısa

Genel Yayın Yönetmeni: Buket Konur

Çeviren: Nilüfer Şen

Editör: Gülnur Gözübek

Redaksiyon: Ogün Özdemir

Son Okuma: Betül Yılmaz

Mizanpaj: Özkan Köse

Kapak Tasarımı: Özkan Köse

Orijinal Adı: Using Stories to Support Learning and Development in Early Childhood

BASILDIĞI YER

Deren Matbaacılık Ambalaj Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi

Yakuplu Mah. 194 Sok. 3. Matbaacılar Sitesi No: 337/338 Beylikdüzü/İstanbul

Sertifika No: 47881

© Bu kitabın tüm yayın hakları Sola Koç. Eğ. Dan. Hiz. A.Ş.’ye aittir. Yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen hiçbir yolla kopya edilemez, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÖĞRENME VE GELİŞİMİ DESTEKLEMELİK İÇİN HİKÂYELERİN KULLANIMI

Pratik Bir Rehber

Helen Lumgair

Kanella Boukouvala, Helen Garnett, Joanna Grace, Dr. Valerie
Lovegreen ve Dr. Jo Van Herwegen'in katkılarıyla

Çeviren: Nilüfer Şen

*Hikâyenin başladığı yer olan
Jack'e*

*Henüz anlatılmamış tüm hikâyeler için
Olive Rose'a*

İçindekiler

	Giriş	9
1.	Neden Hikâye?	15
2.	Hikâye: Tüm Vücudu Kapsayan Bir Süreç	29
3.	Hikâye ve Matematik Dr. Jo van Herwegen	49
4.	Dil ve Bilişin Keşfi Dr Valerie Lovegreen	63
5.	Hikâyeler ve İyileşme	87
6.	Hikâye ve Metafor Kanella Boukouvala	107
7.	Hikâyede Çeşitlilik ve Temsil	119
8.	Duyusal Hikâyeler Joanna Grace	151
9.	Hikâyenin Aşamaları - Bir Model	169
10.	Hikâye ve Oyun Helen Garnett	199
11.	Hikâye: Yaşam Boyu Öğrenme Sevgisine Doğru	219
	Biyografiler	241
	Kaynaklar	245

Giriş

Nüfusun çoğunluğunun haklarından mahrum bırakıldığı, pek çok insanın hikâyesinin anlatılmadığı, seslerinin susturulduğu bir toplumda doğdum ve büyüdüm.

Güney Afrika, ırkçı sistemi protesto edenlerin kendi hayatları üzerinde söz sahibi olmaya çalıştıkları için acımasızca cezalandırıldıkları bir yerdi. Onlara mücadelelerinde yardımcı olmaya çalışan az sayıdaki kişi de izlenmiş ve sindirilmiş, bunun sonucunda da onlara zaman zaman ciddi cezalar verilmiştir.

Sık sık, ayrıcalıklı azınlığın daha büyük bir yüzdesi, grupların çarpıtılmış temsilini bir bütün olarak kabul etmek yerine, aralarında yaşadığımız insanların çoğunluğunun hikâyelerini dinleseydi, diğerlerinin varlığımız için bir tehdit oluşturmadığını algılamamızı ve onlarla empati kurmamızı sağlasaydı, daha adil bir değişimin daha erken gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini merak ediyorum.

Ancak elbette liderler genellikle bu yolla iktidarı elde eder, sağlamlaştırır ve pekiştirir; diktatörler bu yolla hüküm sürer ve toplumlar baskı altına alınır, belirli gruplar marjinalleştirilir. Halklar bölünür ve diğerlerinin öteki olduğu söylenir, anlatı silah hâline getirilir, *edebiyat sansürlenir ve hatta yasaklanır*.

Neden mi? Çünkü başkalarının hikâyeleri, bizi birbirimize bağlayan evrensel dokunun ipliğini oluşturur ve onları gerçekten görmemizi sağlar.

Çocukluğumda, on iki yaşındayken Güney Afrika'nın Durban kentindeki The Workshop alışveriş merkezinde olduğuma

dair net bir anım var. Bir cumartesi öğleden sonraydı ve ailemle alışveriş yapıyordum ki binada bomba olabileceğine dair bir alarm çaldı. Büyük bir panik yaşandı.

İnsanlar kaçıırken ve birbirlerini ezerken büyük bir kaos etrafımızı sarmıştı. Binadan çıkmayı başardık ve neyse ki alışveriş merkezinde herhangi bir bomba olmadığı ortaya çıktı. Ancak yakınlardaki bir sinemada, Siyah Bilinç lideri ve ırkçılık karşıtı aktivist Steve Biko'nun hikâyesini anlatan *Özgürlük Çılgılığı* filmi gösterilirken bir bomba patlaması meydana gelmişti (New York Times, 1988).

Sorumluluğu üstlenen grup, Biko'nun hayat hikâyesinin gösterimini engellemeye çalışan AWB (Afrikaner Direniş Hareketi, Güney Afrikalı bir neo-Nazi beyaz üstünlükçü ve paramiliter örgüt) idi.

Filmi, Birleşik Krallık'ta yaşayan bir yetişkin olarak izlemem yıllar alacaktı ve ancak o zaman bu biyografik hikâyenin, tüm Güney Afrikalılar için eşitlik ve adalet arayan şiddet yanlısı olmayan bir aktivistin güçlü tasviri olduğunu ve statükoyu sürdürmek isteyenler için oluşturduğu tehdidi anlamaya başladım.

Gördüğünüz gibi, hikâyeler aydınlatır. Hikâyenin ışığı olayların ve konuların üzerine tutularak onlara kişilik, duygusal içerik ve sosyal anlam kazandırır. Hikâyeler umut (her şeyin farklı olabileceğine dair bir inanç) ve teselli (farklı olmadıkları zaman için bir merhem) sunar. Bir yoldaşlık duygusu yayarlar: Hissettiklerimizin başkaları tarafından da hissedildiğini, üzüntümüzde, sevincimizde ve diğer duygu yelpazesinde yalnız ve izole olmadığımızı anlamamızı sağlarlar.

Gerçekten de başkalarının hikâyeleri insani deneyimimiz için hayati önem taşımaktadır. Gerçek kahramanları ve fantastik süper kahramanları, zorlukların üstesinden gelerek yeniden bir bütün hâline gelen insanları duymaya ihtiyacımız var. Mazlumların güçlülerle mücadele edip her şeye rağmen kazandıklarını anlatan, felakete karşı zaferi tasvir eden, kaybedileni geri kazan-

mayı anlatan ve kurtuluş, yenilenme, yeniden inşa ve dirilişten bahseden hikâyelerden cesaret almaya ihtiyacımız var.

Hikâyeler bazen hayatın sorunlarıyla başa çıkmamıza yardımcı olacak stratejiler sunabilir, bazen de sorunlara çözüm üretmemizi sağlayabilir. Hikâyeler inançları güçlendirip sağlamlaştırabilir ya da inançlara meydan okuyup onlarla yüzleşmemizi sağlayarak bizi araştırmaya, sorgulamaya, aramaya itebilir.

Bizi harekete geçirirler. Bir anlatıya çok az tepki vermemiz ya da hiç tepki vermememiz nadirdir; güçlü hikâyeler genellikle bizi kişisel ve kolektif değişime sevk eder. Başkalarıyla tanışmamızı ve kendimizi daha derinden tanımamızı sağlayan soyut bir araçtır.

Ve hikâyenin sahip olduğu bu güç nedeniyle, iyilik ve kötülük için bir güç olarak kullanılabilir. Anlatılar yüzyıllar boyunca olumsuz stereotipleri güçlendirmek, korku aşmak, toplumları bölmek ve insanları silahlanmaya ikna etmek için kullanılmıştır. Ancak aynı zamanda barışı teşvik etmek, iyileşmeye yardımcı olmak, ilişkileri onarmak, topluluklar inşa etmek ve halklar arasındaki anlayışı derinleştirmek için de kullanılmışlardır.

Tarih, hikâyenin gücünü defalarca göstermiştir. Kalemin -ya da hikâyenin sözlü olarak aktarılmasının- gerçekten de kılıçtan daha güçlü olduğunu kanıtlayan örnekler vardır; Güney Afrika ve Ruanda gibi büyük bir intikam arzusuyla anarşiye sürüklenebilecek olan uluslar, mağdurların hikâyeleri ve adaletsizliğin faillerinin anlattıkları sayesinde kurtulmuştur.

Peki bu, çocuklar için ne anlama geliyor? Hikâye neden bu kadar önemlidir? Jonathan Gottschall, dünyanın her yerinde çocukların hikâyelerden zevk aldığını ve hayali dünyalarını daha yeni yürümeye başlayan çocuklarken şekillendirmeye başladıklarını söylüyor. "Hikâye, küçük çocukların hayatlarında o kadar merkezi bir yer tutar ki, varlıklarını bu hikâyeler aracılığıyla tanımlarlar. Küçük çocuklar ne yapar? Çoğunlukla hikâye anlatırlar." (Gottschall 2013, s. 7)

Merhum eğitimci Vivian Gussin Paley, “Oyun elbette oyundur ama aynı zamanda eylem hâlindeki hikâyedir, tıpkı hikâye anlatımının anlatı formuna sokulmuş oyun olması gibi.” der (Paley 1990, s. 4). Ve çocuklar sürekli olarak her ikisini de yapmaya motive olurlar. Neden böyle? Bence bunun nedeni, hikâye aracılığıyla kendilerinin ve başkalarının içsel işleyişlerinin gün ışığına çıkarılmasıdır.

Çocuklar kendi hikâyelerini oluşturmaya ve başkalarının hikâyelerini anlamlandırmaya başladıkça, yaşam deneyimleri üzerinde özerklik kazanırlar, bu da daha büyük bir eylemlilik duygusuna yol açar. Bu içgörü, öz-yönetim ve kontrol duygusu, yargılayıcı değil, meraklı bir zihniyet ve tüm hissedebilen varlıklar için bir şefkat duygusu ile birlikte dayanıklılığı teşvik edecektir. Bu süreçler hikâye ile başlar. Bunu yapan hikâyedir.

Doris Lessing’in (2007) dediği gibi:

Hikâye anlatıcısı her birimizin içinde derinlerdedir. Hikâye yaratıcısı her zaman bizimle birlikte. Dünyamızın savaşa, hepimizin kolayca hayal edebileceği dehşetlerle harap olduğunu düşünelim. Sellerin şehirlerimizi yıkıp geçtiğini, denizlerin yükseldiğini düşünelim... Hikâye anlatıcısı orada olacaktır çünkü... Bizi şekillendiren ve koruyan iyi ya da kötü hayal gücümüzdür. Öfkelendiğimizde, incindiğimizde, hatta mahvolduğumuzu hissettiğimizde bizi yeniden ayağa kaldıracak olan ise hikâyelerimizdir.

Çocukların hikâyenin büyümlü gücünü keşfetmesine aracılık ettiğimizde çocuklar:

- Haz ve merakla karşılaşmaya,
- Kendilerine ait olmayan duygu, düşünce ve fikirleri paylaşmaya,
- Farklı hikâyelere verdikleri kişisel tepkiler üzerine düşünmeye,
- İfade etmeyi seçtikleri hikâyeler aracılığıyla kişisel anlamlarını oluşturmaya,

- Erişim, temsil ve ifade açısından hikâyeyi çevreleyen adalet konularını; tüm çocukların hikâyenin dünyasına girebilmesi, tüm çocukların hikâyede görülmesi ve tüm hikâyelerin eşit öneme sahip olması gerektiğini anlamaya,
- Hikâyenin bizi harekete geçirme ve değiştirme potansiyeline inanmaya başlayabilirler.

Eğer bunu başarabilirsek, hardal tohumuna benzeyen, katlanarak büyüme potansiyeline sahip hikâye tohumları ektiğimizi ve bu tohumları bir ömür boyu büyültmeyi vadeden bir öğrenme aşkı aşıladığımızı bilerek rahatlayabiliriz.

Neden Hikâye?

Kısa bir süre önce, İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransız Direnişi'nde aktivist olan Robert Desnos hakkında bir hikâyeye rastladım. Jessica Senehi, *Constructive Storytelling: A Peace Process* (Yapıcı Öykü Anlatımı: Bir Barış Süreci) adlı kitabında Desnos'un 1944 yılında Gestapo tarafından tutuklanıp Buchenwald'a götürülüşünü anlatıyor.

Oraya vardığında işkence görmüş ve direnişçi arkadaşlarının isimlerini vermeyi reddettiği için evlerinden alınmış, eşyaları ve giysileri ellerinden alınmış, ailelerinden koparılmış ve temel insan haklarından mahrum bırakılmış kamptaki diğer mahkûmlara katılmaya zorlanmıştır.

Bir öğleden sonra, Desnos ve bazı mahkûm arkadaşları kamp muhafızları tarafından bir kamyonun kasasına dolduruldu. Herkes ölüme götürüldüklerini biliyor gibiydi. Travma geçirmiş ve gıdasızlıktan zayıf düşmüş olan mahkûmlar, gardiyanlarla göz göze gelmekten kaçındığı için çoğunlukla sessizdiler.

Mahkûmlar öldürülecekleri yere indirildikten sonra, Desnos aniden ve coşkuyla gruptan birinin, genç bir kadının elini tuttu ve avucunu okuyacağını söyledi. Coşkuyla, harika bir aşk, çocuklar ve uzun bir yaşam kehanetinde bulundu.

Genç kadın güldü ve diğerleri de ellerini öne uzatmaya başladı. Desnos neşe ve umut dolu başka öngörülerde bulunmaya devam etti. Mahkûmlar hareketlendi ve umut ettikleri aşklardan, çocuklardan ve hayatlardan bahsetmeye başladılar. Güldüler ve ağladılar.

Bizi şekillendiren ve koruyan iyi ya da kötü hayal gücümüzdür. Öfkelendiğimizde, incindiğimizde, hatta mahvolduğumuzu hissettiğimizde bizi yenisinden ayağa kaldıracak olan ise hikâyelerimizdir.

Erken Çocukluk Döneminde Öğrenme ve Gelişimi Desteklemek için Hikâyelerin Kullanımı, hikâyelere dair kapsamlı bir teorik temel sağlıyor ve gündelik hayatta çocukların gelişimine yardımcı olmak için hikâyelerden nasıl faydalanacağımızı anlatıyor. Hikâyelerin çocukların gelişimindeki önemine ve destekleyici bir alana sahip olduklarında çocukların nasıl doğal bir hikâye anlatıcısına dönüştüklerine değinen bu kitap, yaratıcılığı ve olumlu iletişimi teşvik etmek isteyen herkes için rehber bir kaynak olma özelliği taşıyor.

Helen Lumgair, hikâyelerin insan kişiliğinin gelişiminde oynadığı kritik rolün altını çizerken hem ebeveynler hem de eğitimciler için ilham verici araçlar sunuyor!